

в 1747–1751 рр. між Царською стаєнною службою в Петербурзі та Харківською полковою канцелярією на предмет виготовлення 500 попон за наданими розмірами й малюнками [1, с. 364–365]. Слід зауважити, що розміри замовлених попон менші ніж у нашої попони. Попона «середньої руки» без захабів повинна була мати довжину 2 арш. 7 вершк. (173,35 см), ширину 1 арш. 12 вершк. (124,46 см). Попона ж «великої руки» відповідно: 2 арш. 8 вершк. (177,8 см) й 1 арш. 14 вершк. (133,35 см). (Довідка: аршин = 71,12 см = 16 вершкам; вершок = 4,445 см).

У 1765 р. слобідсько-полковий устрій було скасовано та створено цивільне правління й Слобідсько-Українську губернію. (Довідка: в 1775 р. остання перетворена на Харківське намісництво; в 1797 р. їй повернуто назву Слобідсько-Українська губернія; в 1835 р. стала Харківською губернією.) Вироби військових ремесел були змушені шукати іншого застосування. Ужиткові функції коців укривати та утеплювати знадобилися в осілому способі життя мешканців Харківщини, а саме для утеплення та оздоблення стін у хатах та накриття скринь і лав. Мабуть, саме тоді окрім «попонщиц» та «волновщиц», що ткали великі коци, з'явилися «міжунщици», вироби яких були менші за розміром. Та незважаючи на зменшення розмірів хатніх коців, останні завжди були повноцінними килимами. Тому, мабуть, не варто зараз в угоду сувенірній індустрії паплюжити їх велич і робити якісь «куці коцики», хоча в кінче потрібно для відновлення коцарського промислу пристосувати ці вироби до сучасних потреб. І ще... Зараз, щоби не руйнувати стіни й підлоги, можна подумати про надання верстату самостійних точок опори.

Тож яких висновків ми дійшли?! По-перше, для того, щоби коцарське ремесло не втратило самоідентифікації та при цьому не вимерло зовсім, потрібно розумне поєднання в процесі виробництва традиції та інновації. По-друге, для збереження традиції необхідно суворе дотримання ідентифікаційних маркерів «Традиційного харківського коцарства», а саме: ткання на вертикальному верстаті, що зветься «разбеї», та чергування ворсових рядків з гладкими смугами в 1,5–2 см. По-третє, інновації в цьому ремеслі можуть торкнутися ужиткової функції коців та вигляду верстату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Твердохлебов А. Д. Традиционный промысел харьковских коцарей // Киевская старина: часопис, 1886, №6. – С. 364–368. URL: <http://iht.univ.kiev.ua/library/kievskaya-starina/all-volumes>.

Л. В. Шемет,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри народних інструментів
Харківської державної
академії культури

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО НАРОДНО-ОРКЕСТРОВОГО ВИКОНАВСТВА В УКРАЇНІ

Вітчизняне дитяче народно-оркестрове виконавство упродовж останніх десятиліть завдяки міцній державній підтримці демонструє певну стабільність розвитку, про що свідчить велика кількість функціонуючих та новостворених на базі закладів культури, позашкільних та спеціалізованих навчальних закладів колективів. Творчість багатьох із них віддзеркалює загальні тенденції розвитку цього різновиду народно-інструментального виконавства, зокрема орієнтацію на принципи професійного академічного мистецтва, зростання виконавського рівня, розширення жанрово-стильової сфери репертуару, активізацію концертно-гастрольної діяльності, зміцнення творчих взаємозв'язків із композиторами тощо.

У системі початкової спеціалізованої освіти більшість дитячих музичних шкіл та шкіл мистецтв мають оркестри народних інструментів. Інструментальні склади цих колективів включають переважно інструменти, які вивчаються у спеціальних класах не тільки відділів народних інструментів, а й відділів струнно-смічкових, духових та ударних інструментів, тому найбільш типовими є оркестри мішаного складу. Часто керівники застосовують також електроінструменти (бас гітару, синтезатор). В освітніх закладах районних центрів та сільських осередків Західної України зустрічаються колективи, які використовують традиційні музичні інструменти, наприклад, гуцульські цимбали, трембіти, бухало тощо. Різняться колективи між собою не тільки кількісними та якісними показниками інструментальної складової, а й обранням провідної оркестрової групи (домри / кобзи або скрипки).

Сферу позашкільної освіти репрезентують народно-оркестрові колективи палаців (будинків) дитячої та юнацької творчості, творчості учнів, які за чисельністю поступають попередній групі. Проте вони найбільші за кількістю учасників, мають сильний викладацький склад, багаторічний досвід організаційної, навчально-виховної,

художньо-творчої діяльності, запроваджують нові підходи, форми, і методи роботи з дітьми і вважаються форпостами розвитку народно-оркестрового жанру в дитячому середовищі. Основою інструментального складу цих колективів є домри, балалайки, баяни, до звучання яких часто додаються скрипки, бандури, цимбали, флейта, кларнет, електронні інструменти. Колективи позашкільних закладів є ініціаторами різноманітних культурно-мистецьких проєктів, наприклад, проведення музичних зустрічей із творчими колективами, музично-пізнавальних концертів для школярів і молоді, концертів-зустрічей учасників різних поколінь.

Кількість дитячих оркестрів народних інструментів сільських, районних, міських будинків (палаців) культури, народних домів сьогодні є найменшою у порівнянні з іншими групами, однак це не заважає їм зберігати та розвивати традиції виховання дітей засобами народно-інструментального мистецтва, створювати сприятливі умови для творчого зростання, спілкування, обміну досвідом, організовувати музичні фестивалі та конкурси.

Перспективними напрямками творчої діяльності сучасних народно-оркестрових колективів стали концертні виступи на оглядах, конкурсах, фестивалях обласного, регіонального, всеукраїнського та міжнародного рівнів, які проводяться в різних містах країни, а також у міжнародних музичних та фольклорних фестивалях, що проходили в Польщі, Бельгії, Франції, Німеччині, Болгарії, Греції.

Характерною тенденцією для багатьох колективів є збереження, відродження та оновлення традицій. Яскравий приклад спадкоємності традицій та їх оновлення у досвіді наступних поколінь демонструють оркестри народних інструментів Харківської дитячої школи мистецтв № 2 ім. П.І. Чайковського (керівник Я. Бабенко) та Харківської загальноосвітньої школи-інтернату № 12 для дітей із вадами зору (керівник О. Савченко).

Дитячі оркестри народних інструментів продовжують залишатися чудовою базою практики для студентів музичних навчальних закладів, що отримують кваліфікацію «диригент оркестру народних інструментів», а також базою для проведення державного іспиту з диригування. Їхній високий виконавський рівень дозволяє виконувати досить складні та різні у жанрово-стильовому відношенні твори, зокрема перекладення зразків вітчизняної та світової класики, кількість яких в останні десятиріччя значно зменшилась, обробки народних пісень і танців, твори сучасних вітчизняних та зарубіжних

композиторів, а також популярну, естрадно-джазову і навіть рок – музику. Саме ці напрями в останні десятиліття привертають увагу широкої слухачької аудиторії. В концертних програмах деяких оркестрів західних областей України, що зберегли міцні автохтонні традиції музикування, часто зустрічаються твори, які тісно пов'язані з регіональними традиціями фольклорного інструменталізму.

Позитивні зміни відбуваються і в еволюції науково-методичної думки у сфері дитячого народно-оркестрового виконавства. Керівники колективів узагальнюють власний досвід традиційних та інноваційних підходів до організації навчально-виховної і художньо-творчої роботи з дітьми, репрезентують його на сторінках періодичних видань, у мережі Інтернету тощо (І. Близниченко, В. Жуков, В. Будьонний та ін.). Важливим стимулюючим чинником є також проведення обласних конференцій із питань сучасної методики та практики навчання й виховання дітей засобами народно-інструментального мистецтва, творчих лабораторій керівників оркестрів народних інструментів.

Отже, сучасне дитяче народно-оркестрове виконавство в Україні виявляє ознаки стабільності розвитку як складової академічного музичного мистецтва, має своєрідну творчу систему, яка вирізняється оригінальністю художньо-виконавських ідей керівників колективів щодо тембрової палітри оркестрового звучання, жанрово-стильових пріоритетів у виборі творів, їх інтерпретації та сценічного втілення, характеризується зростанням мистецького рівня та культуротворчого потенціалу, активізацією концертної діяльності та розширенням її географічних меж, інноваційними підходами в методиці навчання та виховання дітей.